

יהודה – דחה את דברי רבא (חק נתן; מראה כהן). ב. בהמשך הגמ' רבא מסתפק האם פר העלם דבר, שדינו להכנס להיכל, נפסל בכניסתו לקדש הקדשים. לשיטת הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין ב,יד) ספק זה נפשט לחומרא, על פי לשון רבא בספק הבא אחריו: "אם תמצא לומר" (ראה במערכה הבאה). על פי הלכה זו, ברור היטב הצורך במילה "פנימה" לחדש שיש פסול גם בכניסה לקדש הקדשים, ונמצא שרבא חזר בו מחידושו כאן (חק נתן; טהרת הקודש; זבחי צדק, ועוד רבים). ג. הברייתא שלומדת מ"פנימה" לעניין הכניסה לקדש הקדשים היא מדברי ר' יוסי הגלילי, כמבואר בספרא (שמיני פרק ב,ה). תנאים אחרים דרשו מילה זו לעניין פסול יוצא (רש"י כאן ד"ה בשדה)³, ולפיהם אין מקור לדין זה (מעיל שמואל)⁴.

סיכום

רבא מחדש שהמכניס דם להיכל בכוונה להזותו בקדש הקדשים – לא נפסל הדם עד שיכניסנו לקדש הקדשים. יש אומרים שהלכה זו פשוטה, ורבא רק הסביר את הפסוק על פיה (קרבן אהרן), ויש אומרים שרבא למד את ההלכה מייתור הפסוק (רש"י).

הרמב"ם השמיט את דברי רבא. יש אומרים שהדבר נובע מפשטות הדין, מאחר שפסק שאין הדם נפסל אלא אם הכניסו על מנת לכפר, וממילא המובן גם שיכניס אל המקום שבו התכוון לכפר (קרבן אורה ומרומי שדה). ויש אומרים שהרמב"ם דחה את דברי רבא מהלכתא, מכיוון שסבר שהדין נלמד מייתור, כדעת רש"י הנ"ל, ומהמשך הסוגיה, או מסוגיות אחרות, מתברר שהפסוק נצרך לדינים אחרים ואינו מיותר.

בקדש הקדשים אינו פוסל בהיכל, ותמהו על כך נושאי כליו (לחם משנה ומשנה למלך הל' פסולי המוקדשין ב,יג).

רבים דנו בשאלה זו, ותשובותיהם מתחלקות לשני כיוונים הפוכים: האחד, שהרמב"ם מודה לדין זה, והשמיטו מחמת פשטותו; והשני, שהרמב"ם סובר שלמסקנת הגמ' אין מקום לדין זה.

בקרבן אורה ובמרומי שדה הולכים בדרך הראשונה, וכתבו שדינו של רבא פשוט משום שהכניסה פוסלת רק כשנכנס על מנת לכפר (כדעת בעל קרבן אהרן הנ"ל, שאין פה חידוש מיוחד הנלמד מן הפסוק²). ומכיוון שפסק הרמב"ם (בהל' טז) שרק כניסה לכפר פוסלת – לא הוצרך לכתוב דין זה. גם בליקוטי הלכות (ובתורת הקדשים אות ל) הביא את הלכתו של רבא ולא ציין שהרמב"ם חולק בו.

מפרשים אחרים הולכים בדרך השנייה, ולדעתם יש בדברי רבא חידוש נוסף הנלמד מהמילה "פנימה": אמנם נכון הוא שכניסה להיכל פוסלת רק בתנאי שהיתה על מנת לכפר, אבל אם הכניס על מנת לכפר בקדש הקדשים – די בכך לעניין תנאי זה של כוונה, ולכן הכניסה להיכל עצמה ראויה לפסול, אף על פי שלא נתכוון לכפר בהיכל עצמו (זבחי צדק), וכדי להכשיר זקוקים אנו לדרשה מיוחדת מ"פנימה". מעתה, אם יתברר שניתן להסביר את המילה "פנימה" ואת החידוש בדין הכניסה בקדש הקדשים באופן אחר מזה שהציע רבא – בטל ההכרח בחידושו של רבא.

כמה דרכים הוצעו לשיטה זו: א. לשיטת ר' יהודה (להלן פג,א) שהמכניס להיכל בשוגג כשר – אין מקום לשאלת הגמ' כאן, שכן יש נפקא מינה פשוטה בדין ההכנסה לקדש הקדשים במקרה שהכניס בשוגג להיכל ומשם הכניס במזיד לקדש הקדשים. ומכיוון שהרמב"ם (בהל' טז) פוסק כר'

מערכה קצו. דם חטאת פנימית שנכנס לפנים ממקומו (פב-ב,פג,א)

להקדים, שקיימים שני סוגים של חטאת פנימית: האחד – פר ושעיר של יום הכיפורים: דמם ניתן בתחילה בקדש הקדשים, ואחר כך הכהן הגדול יוצא להיכל ונותן מדמם על הפרוכת ועל מזבח הזהב. השני – פר העלם דבר של ציבור

הדין שחטאת שדמה נכנס להיכל נפסלה נאמר בדם חטאת חיצונית, שאינו מיועד כלל להיכנס להיכל. הסוגיה עוסקת בשאלה האם דין זה קיים גם בחטאות הפנימיות, כשנכנסו פנימה מן המקום המיועד להן. להבנת הסוגיה יש

הגמ' בלבד על פי המילה "פנימה" (ועי' ברש"י ד"ה שמא שמציין את המילה "פנימה", ולא ברור מדבריו האם זה לצורך השאלה על דם הנכנס להיכל או על דם היוצא).

4. בעל 'מטה יהודה' נקט כתירוץ זה בכיוון ההפוך: לשיטת ר' יוסי הגלילי, הלומד על עיקר דין חטאת שנכנסה לפנים מ"הן לא הובא את דמה", כניסה פוסלת גם שלא על מנת לכפר (ראה להלן מערכה קצו הערה 3), ולשיטתו הוצרך רבא לחדש שבכל זאת הנכנס להיכל על מנת לכפר בקדש הקדשים אינו פוסל אלא בקדש הקדשים, אבל לפי מה שקיימא לן שגם בהיכל אין פסול אלא בכניסה על מנת לכפר – דינו של רבא פשוט.

2. ולשון בעל מרומי שדה: "רבא לא העלה דין [חדש מפסוק זה], אלא אוקמי" [את הפסוק על פי דין הידוע מכבר].

3. תוס' (ד"ה כיון) כותבים שרש"י "לא דק", שכן בגמ' הלא קא, למדו זאת מ"בקדש", ועיין גם תוס' בפסחים פב,א ד"ה בקדש. לשון הגמ' להלן: "שמא נכנס דמה לפני ולפנים? אמר לו: הן לא הובא את דמה אל הקדש פנימה. שמא חוץ למחיצתה יצאת? אמר לו: הן בקודש היתה". תוס' מבינים ש"בקודש היתה" הוא ציטוט מהמשך הפסוק: "אכל תאכלו אותה בקדש כאשר צוית", כלומר, אכלוה מכיוון שהיתה בקודש ולא יצאה. אבל רש"י סובר כנראה שאין זה ציטוט מ"בקדש", שכן זוהי ההוראה למעשה לאוכלה בקודש, אלא המילים "בקודש היתה" הם דברי

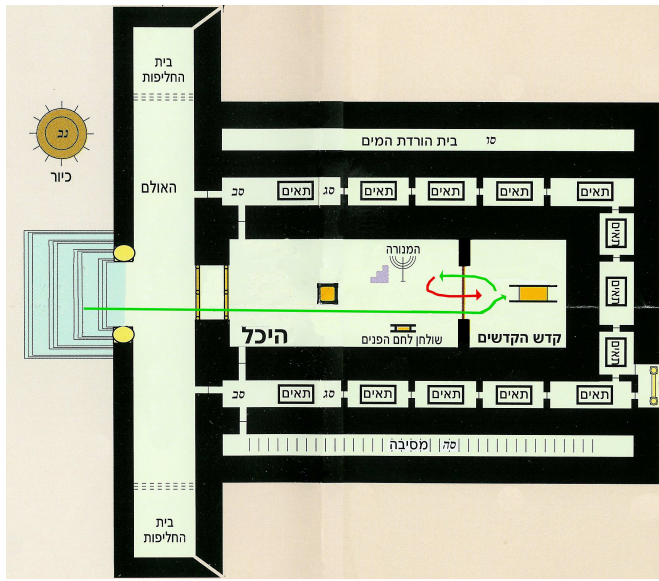
“כיון דנפק – נפק” וכעת אין צורך להכניסם, וכבר אין זה מקומו של דם זה!

ושעירי עבודה זרה: דמם ניתן בפרוכת ובמזבח הזהב. הסוגיה עוסקת בשני הסוגים באופנים שונים בהם נכנסו פנימה מהמקום הראוי להם, כל אחד בעניינו.

ספקותיו של רבא

רבא מעלה שלושה ספקות באשר לחטאת פנימית שנכנסה לפנים ממקומה, ונבאר אותם תחילה על פי פשט הגמרא לפנינו ופירושו רש"י:

א. פר העלם דבר שדמו הוכנס לקדש הקדשים: כבר למדנו מ"הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה" שדם נפסל בכניסתו לקדש הקדשים. השאלה היא, האם דין זה נאמר רק על חטאת חיצונית, שגם כניסה להיכל פוסלתו, או אפילו על דם הכשר בהיכל? שורש הספק נעוץ בהבנת הקשר בין חלקי הפסוק: האם הפסול בכניסה "פנימה", לקדש הקדשים, נאמר רק באלו שנפסלים בכניסתם "אל הקודש", להיכל, או שמא הדין נאמר בכל דם שנכנס לפנים מהמקום הראוי לו, והרי "שלא במקומן הוא"!

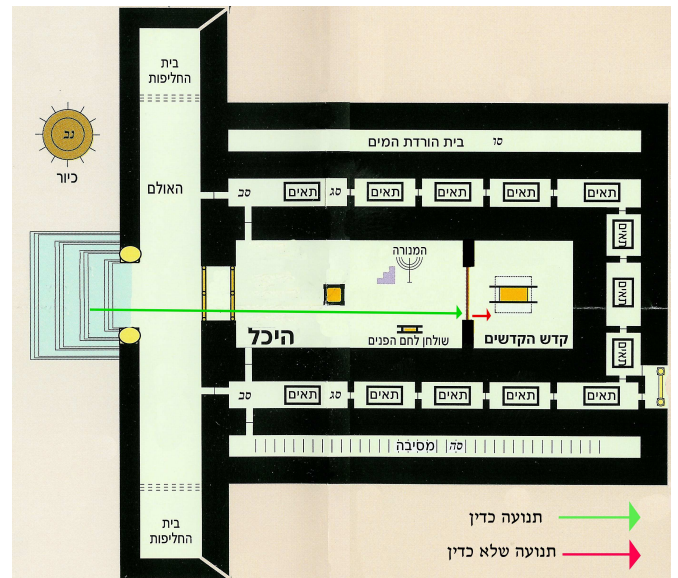
הספק השני – שיטת רש"י. דם שנגמרו הזאתיו בקדש הקדשים והוציאו ושוב הכניסו: האם הכנסה זו פוסלת?

ג. על הצד שהיציאה גורמת להחשיב את המקום הקודם כ"אינו מקומו", מה הדין כשהיזה מהפר והשעיר של יום הכיפורים על הפרוכת וכשסיים "יצא" מזרחה אל מזבח הזהב, הנמצא בין הפרוכת לבין פתח ההיכל, ושוב חזר אל הפרוכת: האם מכיוון שהמזבח והפרוכת מצויים באותו מבנה אין זו "יציאה", או שמא אף זו בגדר "יציאה"?

רש"י (ד"ה והוציאו למזבח) מסביר שהשאלה נעוצה בהלכה (ביומא נחב) שיש הבדל בין מקום עמידת הכהן במתנות הפרוכת ובמתנות המזבח: במתנות הפרוכת עליו לעמוד ממערב למזבח הזהב ואילו במתנות המזבח יעמוד ממזרח לו, והדבר נלמד מלשון הכתוב: "ויצא אל המזבח אשר לפני ה' וכפר עליו" (ויקרא טז, יח). הספק הוא, אפוא, האם כשחזר והכניס את הדם מערבה לכיוון הפרוכת (על מנת להזות על הפרוכת³) הרי הוא נחשב כעומד באותו מקום, מפני שאין מחיצה בין המקומות (שטמ"ק אות ט), או שמא הרי זה נחשב כמקום נפרד מפני שהכתוב קראו "יציאה"?

בפר העלם דבר לא נאמר "ויצא אל המזבח", ומתנות הפרוכת ומתנות המזבח ניתנות בו מאותו מקום, ממזרח למזבח (יומא שם). לפיכך לא הסתפקה בו הגמ', ופשוט שזהו "חד מקום" (מנחת חינוך מצוה קלט).

שיאנה נפסלת אלא אם דמה נכנס על מנת לכפר (עיין במערכה הבאה), ובנדון דידן תנאי זה חיוני, כפי שיבואר: בגמ' ביומא שם למדו מ"ויצא אל המזבח – עד דנפיק מכוליה מזבח" רק לגבי מתנת הדם הראשונה במזבח הזהב, שאותה יש לתת כשהכהן עומד ממזרח למזבח, אבל את שאר מתנות הדם שעל המזבח יכול הכהן לעשות גם בעומדו ממערב למזבח, וכך הדין למאן דאמר "הקפה ברגל" (שם נט, א); ועיין שערי היכל למסכת יומא מערכה קלו, שנראה שגם הדעה ש"הקפה ביד" מודה שהקפה ברגל כשרה). אם כן, כיצד יתכן לפסול את הדם שחזר ונכנס ממערב למזבח?! על כרחך הצד לפסול אינו אלא בנכנס על מנת לכפר בפרוכת.

הספק הראשון – שיטת רש"י. פר העלם דבר, שדינו להנתן על הפרוכת ועל המזבח הזהב, והוכנס לקדש הקדשים: האם הכנסה זו פוסלת?

ב. על הצד שיש פסול בכל כניסה שלא במקומו, מה הדין בפר ושעיר של יום הכיפורים שנתן מדמם בקדש הקדשים כהלכתו, ולאחר שסיים² הוציאם ושוב הכניסם: האם הכניסה הנוספת פוסלת? מצד אחד "מקומן הוא", כלומר, דם זה ראוי לקדש הקדשים ויש לו שייכות לשם ואינו דומה לדם שנכנס למקום שלא היה מיועד אליו מעולם; ומאידך

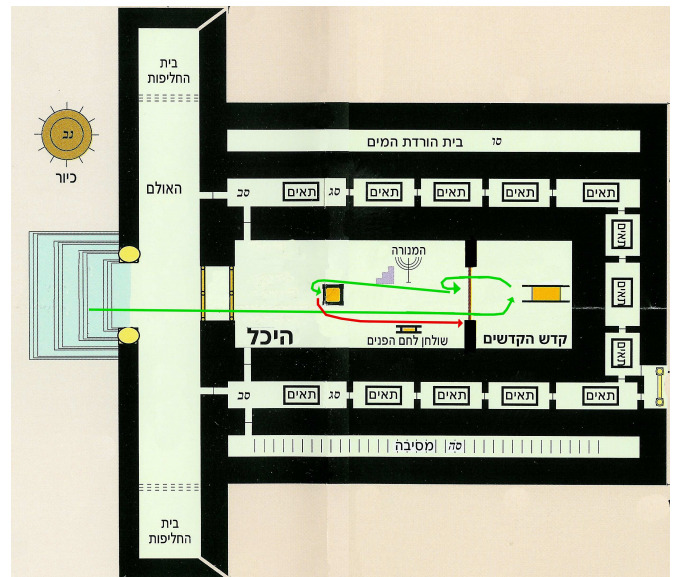
1. יש להעיר לפירוש הראב"ד לספרא (צו פרק ח, א), שמפרש בדעת רבי עקיבא שהפסוק "וכל חטאת אשר יובא מדמה" נדרש לכלל ופרט וכלל, וכשם שהפרט אינו אלא בחטאת חיצונית הנכנסת להיכל כך גם הכלל, למעט חטאת פנימית שנכנסה לקדש הקדשים או שיצאה מהיכל.
2. כך שיטת רש"י ד"ה והוציאן להיכל: "להזות על הפרוכת כמשפטן"; ד"ה מקומן הוא: "שהרי הווקו לשם תחילתן"; ד"ה או דלמא: "דנפק בעשיית כל מצותו".
3. תנאי זה לא מפורש כאן, אבל כך הדין בחטאת חיצונית שדמה נכנס להיכל,

ב. בבעיה השניה לגבי פר ושעיר פר ושעיר של יום הכיפורים, הרמב"ם כותב שהוציאם להיכל לפני שגמר להזות, ובכל זאת נפסלו כשחזרו והכניסם. הדבר תמוה, שהרי מסתבר שאם עדיין הפר והשעיר טעונים הזאה בין הבדים – הרי זה מקומם, וראוי שיכנסו! נראה שהרמב"ם סובר להיפך: אם נשלמו הזאותיהם – הסברה נותנת שכבר אין לדם קשר לקדש הקדשים, ואם הוכנס שוב – הדבר פשוט שנפסל (כעין כהן גדול שנכנס ביום הכיפורים שלא לצורך, שחייב מיתה. מרכבת המשנה). הספק הוא רק כשיצא באמצע ההזאות: האם התורה התירה את כניסת הדם פעם אחת בלבד? (מרכבת המשנה וקדשי דוד).

עוד משתמע מלשונו "ואינו גומר ממנו הזיות שבקדש הקדשים" שאם נכנס הדם – פסול להזאות שבפנים, אבל ניתן להוציאם ולהזות ממנו על הפרוכת ובמזבח הזהב (קדשי דוד)⁴, ואף זה תמוה: מדוע הדם נפסל למחצה? וראה להלן טעם לדבר. ושמא יש לפרש "ואינו חוזר" לא כתוצאה של הפסול, שלאחר שנפסל אינו חוזר וכו', אלא לפני הפסול, ושיעור דבריו כך: מכיון שאם יוכנס יפסל – לכן כשאירע דבר הזה ישאירנו בהיכל ואינו גומר בו את ההזאות בפנים.

גם בבעיה זו הרמב"ם מכריע לפסול, על פי האם תמצא לומר (ר"י קורקוס).

מהצגת הספק באופן זה משתמע שאם הדם יצא לגמרי מההיכל – ברור שהכנסתו פנימה פוסלת אותו, כשם שהכנסה מההיכל לקדש הקדשים פוסלת, והוא הדין לפר העלם דבר (מנחת חינוך שם ואגרות משה חלק קדשים וטהרות סי' יג).

הספק השלישי – שיטת רש"י. דם שהיה ממנו בקדש הקדשים ובפרוכת ובמזבח הזהב, כשהוא עומד ממזרח לו, ואחר כך שב והכניסו מערבה לפרוכת: האם ההכנסה אל ממערב למזבח פוסלת?

שיטת הרמב"ם וקשויה

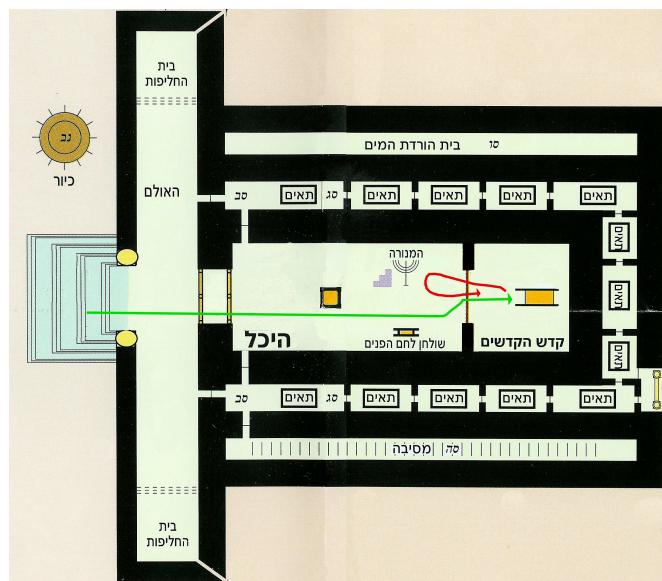
הרמב"ם (הל' פסולי המוקדשין ביד) פוסק: "פר העלם ושעירי עבודה זרה שדמן נכנס להיכל, אם הכניסו לקדש הקדשים – נפסל, שמקום זה פנימה שלמקומן הוא.

וכן פר ושעיר שליום הכיפורים שדמן נכנס לקדש הקדשים, אם הכניס דמם לקדש הקדשים והזיה ממנו והוציאם להיכל וחזרו והכניסו לקדש הקדשים – נפסל, ואינו גומר ממנו הזיות שבקדש הקדשים, שכיון שיצא יצא.

וכן אם גמר הזיות שבקדש הקדשים והוציאן להיכל והזיה מקצת הזיות והוציאן חוץ להיכל וחזרו והכניסו ולהיכל – אינו גומר הזיות שבהיכל, שכיון שיצא הדם חוץ למקומו – נפסל".

דברי הרמב"ם כמה חידושים לגבי כל ספקותיו של רבא:

א. בבעיית רבא הראשונה הרמב"ם מכריע שהדם נפסל (וכן ברמב"ן בויקרא ו, כג ובספר החינוך מצוה קלט), למרות שלכאורה הדבר נשאר בספק. הדבר מתאים לדרכו, על פי קבלת הגאונים (עיין רא"ש קידושין פ"א סי' ז), שכשיש בגמ' שני ספקות ואחד מהם נאמר רק על פי צד מסוים בספק הראשון, כ"אם תמצא לומר" – הרי זו פשיטת הספק הראשון (ר"י קורקוס).

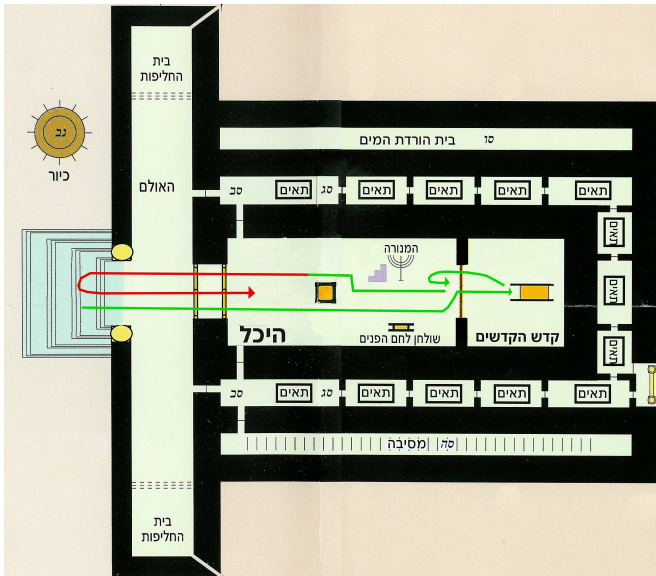

הספק השני – שיטת הרמב"ם. תוך כדי ההזאות בקדש הקדשים הוציא הכהן הגדול את דם הפר והשעיר להיכל, ושב והחזירם לקדש הקדשים: האם הכנסה זו לקדש הקדשים פוסלת? נראה שלדעתו אם כבר סיים את הזאותיהם ואחר כך החזירם – הדבר פשוט שנפסלו.

ג. בבעיה השלישית הרמב"ם כותב שהוציאם המדוברת היא אל מחוץ להיכל, ולא אל ממזרח למזבח כפירוש רש"י. ומלשונו "שכיון שיצא הדם חוץ למקומו נפסל" משתמע שהפסול איננו מחמת הכניסה פנימה מן המקום הראוי לו, אלא מחמת היציאה מההיכל.

4. אמנם סדר המתנות מעכב, אבל כשישחט פר אחר וישלים את ההזאות בפנים – יוכל להמשיך ולהזות בהיכל מהפר הראשון.

הרמב"ם לפסול יוצא ממש, אלא שכשם שכניסת חטאת חיצונית פנימה פוסלת – כך גם יציאת חטאת פנימית, אם הוציאה תוך כדי ההזאות, ובתנאי שהוציא על מנת לכפר, כמו בכניסה הפוסלת.⁵

הספק השלישי – שיטת הרמב"ם. לאחר ההזאות בפרוכת הוציא את הדם מן ההיכל ושב והכניסו. מדבריו משתמע שהספק הוא האם ההוצאה מההיכל פוסלת, כעין פסול יוצא מן העזרה.

קושי נוסף בהלכה זו: מדוע הרמב"ם פושט את הספק וקובע שהדם נפסל? הרי על ספק זה לא נאמר "אם תימצי לומר!" הרי קורקוס מעלה אפשרות שזוהי הכרעה מחמת הספק, ואמנם דרכו של הרמב"ם בכגון זה לכתוב שהדבר ספק ואם עבר ועשה – קרבנו הורצה בדיעבד¹⁰, אבל בפסול יוצא אין לומר זאת, כי אין הציץ מרצה על היוצא¹¹; אבל הקשה, שלשון הרמב"ם מורה שזהו פסול בוודאי. לפיכך כתב, שאמנם רבא לא פשט את הספק אבל יש ראיות ממקומות אחרים לפסול יוצא ביציאה מההיכל; ותמיהו אחרונים על ראיותיו¹².

שיצא יצא" בסוף הדין השני, וגם כתב פירוש חלופי לשני הספקות האחרונים בגמ', ומכאן שהבין שהרמב"ם פירש את שניהם באותו אופן. יש להעיר, שבמהדורות המדויקות הדין השלישי מופיע בהלכה נפרדת, וזה מחזק את האפשרות שבמקרה השני הפסול מחמת הכניסה, ורק בשלישי הפסול מחמת היציאה.

8. על פי זה שאלתנו לעיל מה הקשר בין השאלה השניה לשלישית חוזרת שלב אחד אחורה: מה הקשר בין הראשונה לשניה?

9. על פי דרכו ניתן להסביר כנ"ל ש"הוציאן למזבח" היינו המזבח החיצון, ומיושבת הקושיה לעיל הערה 6, אבל תמוה שדווקא הרמב"ם עצמו לא הזכיר זאת, וגם בהוצאה מקדש הקדשים להיכל לא הזכיר שעל זה מדובר; ושמה סתמו כפירושו, שהמוציא מקדש הקדשים כנראה טעה וסבר שהגיע זמן הכפרה בהיכל ועל מנת כן הוציא, וכן המוציא מההיכל סבר לשפוך שיריים במזבח החיצון.

10. עיין הל' פסולי המוקדשים ב,כו ובמצוין שם ב'מקורות וציונים' במהדור פרנקל, והרחבת הדין בנושא לעיל מערכה לג.

11. הדברים מוקשים, שכן הרמב"ם כתב זאת לגבי ספקות רבים שאין הציץ מרצה עליהם, כגון ספק בכשרות הבגדים (הל' כלי המקדש י,ז) וכשרות הקרבן (הל' איסורי מזבח ד,ב).

12. הריק"ו מציינן לברייתא של ר' יוסי הגלילי (פב,א), וכנראה כוונתו להוכיח מן ההשוואה בין פסול יוצא ("דם שבחוץ") לפסול כניסה להיכל ("דם שבפנים"), ומשמע

הדברים מעוררים קושי רב: היכן מצאנו פסול יוצא בחטאת פנימית שיצאה מההיכל? לא שמענו כזאת אלא ביציאה מהעזרה!⁵ גם בפשט הסוגיה אין הדברים מתיישבים כלל: אם טעם הפסול מחמת היציאה מההיכל – מה השייכות בין ספק זה לקודמו, ולמה אומרת הגמ' "אם תימצי לומר?" הרי גם אם הכנסה חוזרת לקדש הקדשים איננה פוסלת, אפשר שהוצאה מההיכל תפסול! וכיצד תוסבר לשון הגמ': "והוציא למזבח"⁶ ולשם מה נאמר "והכניסו", אם אין הפסול מחמת הכניסה? גם הצד בספק "הכא ודאי חד מקום הוא" אינו מובן לגבי יציאה מההיכל!

הראב"ד על אתר משיג על הרמב"ם: "איני סובר כפירושו, כי הסוגיא שלו דומה דמשום יציאה הוא הפסול והענין אינו כן, אלא משום ביאת פנים, הילכך צריך לפרש הבעיא וכו', ופירשה כדרכו של רש"י. מדברי הראב"ד נראה שהבין שהרמב"ם מפרש גם את הספק השני באותו אופן שפירש את השלישי⁷: האם הוצאת הדם מקדש הקדשים להיכל באמצע ההזאות בקדש הקדשים פוסלת את הדם משום יציאתו, ולזה כוונתו באומר: "שכיון שיצא יצא", כלומר, נפסל ביוצא⁸. על פי זה מובן גם מה שמשמע מהרמב"ם שבמקרה זה הדם עדיין כשר להזאות בהיכל: דם הטעון הזאה בהיכל לא יכול להיפסל מחמת יציאה להיכל!

גם הרי"י קורקוס פירש כך את דעת הרמב"ם בספק השני, וכתב שהרמב"ם הבין כך מן הלשון "כיון דנפק נפק", שהיציאה היא הפוסלת (ולא כרש"י והראב"ד, שהיציאה גורמת שהמקום הפנימי יותר כבר אינו "מקומו", והכניסה אליו תפסול). על פי זה הוסיף להקשות (וכן בקרן אורה): אם בספק השני מתחדש שיציאה מקדש הקדשים להיכל פוסלת ביוצא – ראוי שגם יציאה מההיכל לעזרה תפסול, ומה התחדש בספק השלישי, ומדוע הוא נשאל רק על הצד שיציאה להיכל פוסלת?

בקרן אורה מיישב את מקצת הקשיים, ואומר שאין כוונת

5. המקור לפסול יוצא בדם הוא הדרשה לעיל בסוגיין: "ובשר בשדה טריפה – כיון שיצא בשר חוץ למחיצתו נאסר", כדברי רש"י (ד"ה בשדה) שיש קל וחומר מבשר לדם. על פי מקור זה אין ראיה שדם נפסל ביציאתו מההיכל, אפילו אם נחשיב את העזרה כ"חוץ למחיצתו", שהרי "דיו לבא מן הדין להיות כנידון", ובשר אינו נפסל בכך. מקור נוסף מביא רש"י מהפסוק על שעיר ראש חודש ביום השמיני למילואים: "הן לא הובא את דמה אל הקודש פנימה" שנדרש (להלן קא,א): "שמה חוץ למחיצתה יצאת" (ואם כן בצדק נשרף). שעיר זה הוא חטאת חיצונית, ו"חוץ למחיצתה" הוא חוץ לעזרה, כלשון המקבילה בספרא (שמיני פרק ב,ד): "שמה חוץ לקלעים יצאת", וגם מכאן אין ראיה לפסול יוצא מההיכל לעזרה. וגם מסברה קשה להבין מדוע העזרה היא "חוץ למחיצתו": הרי קרבן זה נחטט בעזרה ושם התקבל דמו בכלי, ולשם גם ישוב לשפית שיריים במזבח החיצון לאחר המתנות בהיכל!

ראיה לכך שאין פסול יוצא בהוצאה מן ההיכל מדברי הגמ' (יומא כא,א) וחגיגה כ,ב) שהיו מגביהים את שולחן לחם הפנים כדי להראותו לעולי הרגלים, ולשון הירושלמי (חגיגה פ"ג ה"ח) "מוציאין", ומשמע שהוציאוהו מההיכל (עיין הל' מטמאי משכב ומושב יא,א ומשנה למלך שם; ועיין באחייעזר יו"ד ס' מט,ג), ולא נפסל בכך. 6. הריק"ו מציע לפרש שהכוונה למזבח החיצון (וכן בקדשי דוד), אבל תמה למה הזכיר המזבח.

7. הראב"ד בראש השגתו מצטט את הרמב"ם מתחילת ההלכה ועד המילים "שכיון

מסיים בעל מרכבת המשנה, "סרו כל התלונוט מעל רבנו"¹⁴.

סיכום

הגמ' מסופקת לגבי שלושה מקרים: דם פר העלם דבר שהוכנס לקדש הקדשים; דם פר יום הכיפורים שיצא מקדש הקדשים בתום ההזאות בו והוחזר פנימה; דם זה שיצא מן הפרוכת אל מזבח הזהב וחזר מערבה מהמזבח (על מנת להזות על הפרוכת). פשטות הגמ' שהספק בכל אלו הוא האם נפסלו מחמת כניסתם למקום המקודש יותר, וכך פירשו רש"י והראב"ד. הספקות נאמרים בגמ' בלשון "אם תמצא לומר", ולפיכך יש לפשוט את שני הראשונים לחומרא (תורת הקדשים). מהספק השלישי משתמע, שדם חטאות הפנימיות שיצא לגמרי מההיכל וחזר אליו – נפסל (מנחת חינוך).

לרמב"ם שיטה מחודשת בשני הספקות האחרונים: הספק במקרה השני נאמר גם במקרה שהדם יצא באמצע ההזאות בקדש הקדשים, ואף על פי שעדיין יש בו צורך בפנים להמשך ההזאות – יציאתו להיכל פוסלת. את הדין השלישי הביא הרמב"ם לגבי דם שיצא לגמרי מההיכל, ונראה ממנו שהפסול אינו מחמת הכניסה החוזרת להיכל אלא מחמת היציאה ממנו, כלומר שיש פסול יוצא בחטאת פנימית שיצאה מההיכל, כעין פסול יוצא ביציאת קרבן מהעזרה. קושי נוסף בו, שפסק את הדין השלישי לחומרא בלשון ודאית, למרות שהגמ' מסופקת.

רוב האחרונים תמחו מאד על שיטתו, והכריעו כרש"י והראב"ד (ר"י קורקוס, ליקוטי הלכות, ועוד). יש שפירשו שאין כוונתו לפסול יוצא, אלא שיציאת חטאת פנימית לשם כפרה בעזרה פוסלת ככניסת חטאת חיצונית לשם כפרה (קרבן אורה). ויש שפירשו שכוונת הרמב"ם כרש"י והראב"ד, וכוונתו שהיציאה פוסלת אם חזר ונכנס (מרכבת המשנה).

לודא שתהיינה בכשרות, ולא גרע מהשוטח קרבן כחוש ואחר כך מצא קרבן מובחר לפני שזרק דמו של הכחוש, שעליו לשחוט את המובחר אף בשבת (מנחות סד, א והל' שגגות ב, טו). כך גם ברמב"ם הל' עבודת יוה"כ (ה, כח): "חפן ומת ונכנס שני במה שחפן ראשון – כל אלו ספק ולא יקטיר ואם הקטיר הורצה". משתמע שמדובר שהשני כבר נכנס לקדש הקדשים ומתלבט מה לעשות, ואנו אומרים לו שלא להקטיר אלא לצאת ולחפון ולהכנס שוב, אע"פ שבכך נמצאת ביאתו הנוכחית ביאה ריקנית. כללו של דבר: מותר להפוך לאיסור את מה שכבר נעשה, אבל לא לעשות ספק איסור להבא. ג. ההנחה שאי אפשר מחמת הספק לבטל את כלל עבודת היום נסתרת מהירושלמי ביומא (פ"ד ה"ג): "ספק עד שלא הקטיר נשפך הדם וספק משהקטיר נשפך הדם, להביא פר אחר ולהיכנס בדמו אין את יכול, שאני אומר: עד שלא הקטיר נשפך הדם והיא חתייה פסולה והוא צריך לחות כתחילה; [לחתות כתחילה] אין את יכול, שאני אומר: משהקטיר נשפך הדם והיא חתייה כשירה והוא עובר משם הכנסה יתירה. ובטלו העבודות. אשכחת אמר: בטלו עבודות של אותו היום". הרי לנו שאי אפשר לקום ולעשות מעשה מסופק, גם אם משום כך תבטל כל העבודה (באור שמח הל' עבודת יוה"כ, ה, כה, פירש שכוונת הירושלמי בתמיה, ומותר להכנס בקטורת חדשה, וטעמו שביאה לקדש הקדשים כדי לצאת מכלל ספק איננה ביאה ריקנית. ועדיין תמוה כיצד מותר להבעיר את הקטורת ביוה"כ מספק).

בסיכומי של דבר דעת רוב האחרונים ששיטת הרמב"ם תמוהה ודחוייה, וכתב הר"י קורקוס: "ובוודאי שיטת הר"א [הראב"ד] ורש"י היא נכונה", ובחק נתן: "ובאמת שהסוגיא אינה סובלת פירוש הרמב"ם". יש שכתבו שאין דרך ליישב את הרמב"ם עם הנוסח שלפנינו, ובהכרח היה לפנינו נוסח שונה (מעיל שמואל וקרבן אורה)¹⁵. בליקוטי הלכות (תורת הקדשים אות מ-ג) הביא את פסקי הסוגיא על פי שיטת רש"י והראב"ד (ובשני הספקות הראשונים הכריע לחומרא, על פי ה'אם תמצא לומר', והשלישי מסופק).

במרכבת המשנה מבאר את כל מהלכו של הרמב"ם בדרך שונה. הרמב"ם לא פסל את הדם משום היציאה להיכל או לעזרה, "דלא אשכחן בשום מקום פסול יוצא מן ההיכל", אלא משום הכניסה החוזרת, כדעת רש"י והראב"ד. אלא שלדעתו כשהיזה את כל ההזאות בקדש הקדשים אין מקום לספק שהכניסה החוזרת אליו פוסלת, וכפי שהתבאר. וכך מדוקדקת לשון הגמ' "מקומן הוא" עדיין, ולא "מקומן היה". גם הנימוק "הואיל ונפק" אין משמעו "הואיל וגמר להזות", אלא עצם היציאה גורמת שמעתי הכניסה עלולה לפסול.

גם בבעיה השלישית, אין כוונת הרמב"ם באומרו "שכיון שיצא הדם חוץ למקומו נפסל" שזהו פסול יוצא, אלא שכיון שיצא חוץ למקומו נפסל אם יוכנס שוב. גם הרמב"ם מפרש כרש"י שהספק בגמ' הוא ביציאה מהפרוכת למזבח, אלא שמספק זה דייק הרמב"ם שאם הוציא את הדם אל מחוץ להיכל – פשוט שהכניסה החוזרת פוסלת, וזהו הדין השלישי שכתב. ומדיוק דבריו מתברר שבספק ביציאה מהפרוכת למזבח פסק הרמב"ם לקולא, שאינו פוסל כשיחזור ויכניסנו. וטעם הדבר, שאם נדון את הדם כספק פסול – נצטרך לבטל את כל עבודת היום: להמשיך להזות אי אפשר, שמא הדם פסול, וגם לשחוט פר ושעיר חדש אי אפשר, מחמת איסור מלאכה, והרי זה כדיעבד. בכך,

שכשם שחטאת חיצונית נפסלת בכניסתה להיכל כך חטאת פנימית נפסלת ביציאתה ממנו. באותו אופן ניתן לדייק גם מהמשנה פב, א: "יצא אחד מהן לחוץ... נכנס אחד מהן לפנים", ששמעם שבכל מקום יש פסול, ואם כן יש לפרש שזו בחטאת פנימית וזו בחיצונית; אבל הרישא "חטאת שקיבל דמה בשני כוסות" מוכיחה ששני מיני הפסול נאמרו על אותה חטאת עצמה, ומוכרח כרש"י "לחוץ" היינו חוץ לעזרה ו"לפנים" היינו להיכל.

עוד ציין הריק"ו לגמ' קא, אודות שעיר היום השמיני: "שמא היתה בחוץ (ולכן נשרפה)? – בקודש היתה", ופירש ש"קדש" הוא ההיכל, ומכאן שיציאה ממנו פוסלת. ותמוה, שהרי חטאת זו לא היתה כלל בהיכל, כדלעיל הערה 5, ופשוט ש"בקודש" האמור שם הוא העזרה (חק נתן, מנחת חינוך מצוה קלט, ועוד).
13. בדקדוקי סופרים אין עדות לנוסח שונה באופן משמעותי.

14. כמה קשיים בדבריו: א. ראוי היה לרמב"ם לומר שזהו ספק ושיש להכריעו לקולא. ב. הכלל שקבע שאין לפסול מספק אם משום כך נצטרך לשחוט קרבן חדש – אינו נראה: בשלמא אם יש ספק על דבר שכבר נעשה, האם נעשה כהלכה – אי אפשר לשוב ולעשותו, מחשש שמא יש כאן ביאה ריקנית וחולין בעזרה, אבל אם יש ספק על כשרות הזאות שטרם נעשו – מותר גם לשחוט ביום הכיפורים כדי